

TARBIYA FANINI O'QITISHDA SUN'IY INTELLEKT VOSITALARIDAN
FOYDALANISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI VA PEDAGOGIK SHART-
SHAROITLARI

Kamoliddinova Kamola Xusniddin qizi

kkamoliddinova7@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda tarbiya fanini o'qitish jarayonida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning didaktik imkoniyatlari va pedagogik shart-sharoitlari yoritilgan. Sun'iy intellekt texnologiyalarining o'quvchilarda ma'naviy-axloqiy fazilatlar, mustaqil fikrlash, ijtimoiy mas'uliyat va muloqot madaniyatini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, interaktiv topshiriqlar yaratish, ta'limni individuallashtirish, muammoli vaziyatlarni modellashtirish hamda o'quvchilarning tarbiyaviy kompetensiyalarini baholashda sun'iy intellektdan foydalanish imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: tarbiya fani, sun'iy intellekt, didaktik imkoniyatlar, pedagogik shart-sharoitlar, raqamli ta'lim, ma'naviy-axloqiy tarbiya, interaktiv metodlar, tarbiyaviy kompetensiya.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, o'qitish metodlarini takomillashtirish va ta'lim sifatini oshirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim jarayonini tashkil etish, o'quv materiallarini ishlab chiqish, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish hamda interaktiv ta'lim muhitini shakllantirish uchun yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Shu nuqtayi nazardan, tarbiya fanini o'qitishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning didaktik imkoniyatlari va pedagogik shart-sharoitlarini o'rganish dolzarb ilmiy-pedagogik ahamiyatga ega. Tarbiya fani o'quvchilarda ma'naviy-axloqiy fazilatlar, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, vatanparvarlik, insonparvarlik, halollik, mas'uliyat, bag'rikenglik hamda ijtimoiy faollikni shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur fan mazmunini samarali o'zlashtirish o'quvchilarning nafaqat nazariy bilimlariga, balki mustaqil fikrlashi, hayotiy vaziyatlarni tahlil qilishi, axloqiy qarorlar qabul qilishi va o'z xatti-harakatlarini baholash qobiliyatiga ham bog'liq. Shuning uchun tarbiya darslarida an'anaviy pedagogik yondashuvlarni zamonaviy raqamli vositalar bilan uyg'unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Sun'iy intellekt vositalari yordamida tarbiyaviy mavzularga oid muammoli vaziyatlar yaratish, interaktiv savol-javoblar tashkil etish, individual topshiriqlar ishlab chiqish, munozaralar uchun ssenariylar tayyorlash va o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rag'batlantirish mumkin. Bunday imkoniyatlar ta'lim jarayonining mazmunini boyitish bilan birga, o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirish va ularni real hayotiy vaziyatlarda mas'uliyatli qarorlar qabul qilishga tayyorlashga yordam beradi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt tomonidan yaratilgan ma'lumotlarning ishonchliligi,

yosh xususiyatlariga muvofiqligi va milliy tarbiya tamoyillariga mosligini ta'minlash zarurati ham mavjud.

Tadqiqotning vazifalari tarbiya fanini o'qitishda sun'iy intellektning didaktik imkoniyatlarini tahlil qilish, interaktiv va muammoli ta'lim usullarida undan foydalanish yo'llarini aniqlash, o'qituvchining raqamli-pedagogik kompetensiyasiga qo'yiladigan talablarni yoritish hamda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishda axborot xavfsizligi, akademik halollik va milliy qadriyatlarga muvofiqlik tamoyillarini asoslashdan iborat. Shunday qilib, tarbiya fanini o'qitishda sun'iy intellekt vositalaridan oqilona foydalanish ta'limning interaktivligini oshirish, o'quvchilarning mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish hamda tarbiyaviy faoliyatni zamonaviy pedagogik talablar asosida tashkil etish uchun muhim imkoniyat yaratadi. Ushbu imkoniyatlarni ro'yobga chiqarish esa texnologiyalarni ta'lim maqsadlariga muvofiq tanlash, pedagogik jihatdan asoslangan holda qo'llash va ularning tarbiyaviy natijalarini muntazam tahlil qilib borishni talab etadi.

Asosiy qism. Tarbiya fanini o'qitishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish, avvalo, ta'lim mazmunini boyitish va o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirish imkonini beradi. An'anaviy darslarda ayrim tarbiyaviy tushunchalarni faqat og'zaki tushuntirish orqali o'quvchilarga yetkazish murakkab bo'lishi mumkin. Masalan, halollik, adolat, bag'rikenglik, vatanparvarlik, insonparvarlik va mas'uliyat kabi tushunchalarni hayotiy vaziyatlar asosida muhokama qilish o'quvchilarning mavzuni chuqurroq anglashiga yordam beradi. Sun'iy intellekt vositalari orqali o'qituvchi mazkur tushunchalarni yorituvchi vaziyatli topshiriqlar, munozara savollari, rolli o'yinlar ssenariylari, testlar va ijodiy mashqlarni ishlab chiqishi mumkin. Masalan, "Agar sinfdoshingiz xatoga yo'l qo'ysa, qanday yo'l tutasiz?", "Topilgan buyumni egasiga qaytarish nima uchun muhim?" yoki "Ijtimoiy tarmoqlarda yolg'on axborot tarqalishining qanday oqibatlari bor?" kabi savollar o'quvchilarni axloqiy tanlov va uning oqibatlari haqida fikrlashga undaydi.

Sun'iy intellektning tarbiya fanini o'qitishdagi asosiy didaktik imkoniyatlarini quyidagicha ifodalash mumkin. Birinchidan, ta'limni individuallashtirish. SI vositalari o'quvchilarning bilim darajasi, qiziqishi va o'zlashtirish sur'atiga mos topshiriqlar tayyorlashda o'qituvchiga yordam beradi. Masalan, bir guruh o'quvchilar uchun axloqiy tushunchalarni izohlashga qaratilgan sodda topshiriqlar, boshqa guruh uchun esa muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va mustaqil xulosa chiqarishni talab etadigan murakkab vazifalar ishlab chiqilishi mumkin. Ikkinchidan, interaktiv ta'lim muhitini yaratish. Sun'iy intellekt yordamida savol-javoblar, virtual suhbatlar, vaziyatli mashqlar va munozara ssenariylarini tashkil etish mumkin. Bu jarayonda o'quvchilar o'z fikrlarini asoslash, muqobil qarashlarni tinglash va muammolarga turli nuqtayi nazardan yondashishni o'rganadilar. Uchinchidan, tanqidiy va mustaqil fikrlashni rivojlantirish. SI tomonidan taklif etilgan javoblarni tayyor va mutlaq haqiqat sifatida qabul qilish o'rniga, o'quvchilarga ularni tahlil qilish, dalillar bilan tekshirish, kamchiliklarini aniqlash va o'z nuqtayi nazarini shakllantirish topshirilishi mumkin. Bu yondashuv axborot madaniyati va mas'uliyatli fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi. To'rtinchidan, tarbiyaviy vaziyatlarni modellash. Sun'iy intellekt turli ijtimoiy va

axloqiy vaziyatlar asosida topshiriqlar yaratish imkonini beradi. Masalan, do'stlik, jamoada hamkorlik, nizolarni tinch yo'l bilan hal etish, kattalarga hurmat, ekologik mas'uliyat va internetdagi odob qoidalari bo'yicha vaziyatlar ishlab chiqilishi mumkin. O'quvchilar ushbu vaziyatlarni muhokama qilib, o'z qarorlarini asoslaydilar. Beshinchidan, o'qituvchining metodik faoliyatini takomillashtirish. SI vositalari dars ishlanmalari, taqdimot rejalari, tarqatma materiallar, reflektiv savollar va baholash mezonlarini tayyorlashda yordam beradi. Natijada o'qituvchi darsning tarbiyaviy maqsadlarini aniqlashtirish va o'quvchilar bilan individual ishlashga ko'proq e'tibor qaratishi mumkin.

Sun'iy intellektdan foydalanishning samaradorligi nafaqat texnologiyaning imkoniyatlariga, balki uni qo'llash uchun yaratilgan pedagogik shart-sharoitlarga ham bog'liq.

Birinchi muhim shart maqsadga muvofiqlik. Har qanday SI vositasi darsning aniq didaktik va tarbiyaviy maqsadiga xizmat qilishi kerak. Texnologiyadan faqat yangilik sifatida foydalanish kutilgan natijani bermaydi. Shu sababli o'qituvchi har bir topshiriqning o'quvchi tarbiyasiga qanday ta'sir ko'rsatishini oldindan belgilashi lozim. Ikkinchi shart o'qituvchining raqamli va pedagogik kompetensiyasi. Pedagog sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish, samarali so'rovlar tuzish, olingan natijalarni tekshirish, axborotning ishonchliligini baholash hamda materiallarni o'quvchilarning yosh xususiyatlariga moslashtirish ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur. Uchinchi shart milliy va umuminsoniy qadriyatlarga muvofiqlik. Tarbiya fanida foydalaniladigan sun'iy intellekt yaratgan materiallar milliy urf-odatlar, madaniy meros, inson qadr-qimmati, bag'rikenglik va ijtimoiy mas'uliyat tamoyillariga mosligi nuqtayi nazaridan o'qituvchi tomonidan tekshirilishi kerak. To'rtinchi shart axborot xavfsizligi va akademik halollikni ta'minlash. O'quvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish, ularning mustaqil fikrlashiga imkon yaratish va SI yordamida tayyorlangan materiallardan foydalanishda halollik tamoyillariga rioya etish muhimdir. Sun'iy intellektning xato, biryozlama yoki noto'g'ri ma'lumotlar taqdim etishi ehtimoli mavjudligi sababli, uning javoblari pedagogik va faktik tekshiruvdan o'tkazilishi lozim. Beshinchi shart o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi jonli muloqotni saqlash. Tarbiya jarayonida shaxsiy namuna, samimiy suhbat, hamdardlik, ishonch va o'zaro hurmat muhim o'rin tutadi. Shu bois sun'iy intellekt o'qituvchining o'rnini bosuvchi vosita emas, balki uning kasbiy faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi yordamchi sifatida qo'llanilishi kerak. Masalan, "Halollik va mas'uliyat" mavzusidagi darsda o'qituvchi sun'iy intellekt yordamida uchta muammoli vaziyat tayyorlashi mumkin. O'quvchilar vaziyatlarni guruhlarda muhokama qiladilar, har bir qarorning ijobiy va salbiy oqibatlarini aniqlaydilar hamda o'z xulosalarini dalillar bilan asoslaydilar. Yakunda ular o'z fikrlari va xatti-harakatlarini baholashga qaratilgan reflektiv savollarga javob beradilar. Bunda sun'iy intellekt topshiriqni yaratishda yordam beradi, tarbiyaviy xulosani shakllantirish va muhokamani boshqarish esa o'qituvchi rahbarligida amalga oshiriladi. Shuningdek, sun'iy intellekt vositalarini joriy etishda o'quvchilarning yoshi, raqamli savodxonligi, maktabning texnik imkoniyatlari va internetdan foydalanish sharoitlari hisobga olinishi zarur. Texnik imkoniyatlar cheklangan taqdirda

o'qituvchi SI yordamida oldindan tayyorlangan materiallarni bosma tarqatmalar, guruhli topshiriqlar yoki oddiy taqdimotlar shaklida qo'llashi mumkin.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, tarbiya fanini o'qitishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish ta'lim mazmunini boyitish, o'quvchilarning mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, axloqiy vaziyatlarni tahlil qilish hamda tarbiyaviy topshiriqlarni individuallashtirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Ushbu vositalar o'qituvchining metodik faoliyatini takomillashtirish va interaktiv ta'lim muhitini shakllantirishga ham ko'maklashadi. Biroq sun'iy intellektdan samarali foydalanish uchun pedagogning raqamli kompetensiyasi, materiallarning ishonchliligini tekshirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga rioya qilish, shaxsiy ma'lumotlarni himoyalash hamda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi jonli muloqotni saqlash zarur. Eng muhimi, tarbiya fanida sun'iy intellekt texnologik yangilik sifatida emas, balki o'quvchining ma'naviy-axloqiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi pedagogik vosita sifatida qaralishi lozim. Shu asosda tarbiya fanini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning metodik tavsiyalarini ishlab chiqish, o'qituvchilar uchun amaliy mashg'ulotlar tashkil etish va mazkur yondashuvning tarbiyaviy samaradorligini tajriba-sinov ishlari orqali baholash istiqbolli ilmiy-amaliy yo'nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. PF-6079-son, 2020-yil 5-oktabr.
3. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO, 2023.
4. Luckin R., Holmes W., Griffiths M., Forcier L. B. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. London: Pearson, 2016.
5. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.